

ПОМСТА ЯК МОТИВ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

У статті зазначено, що кримінологічна характеристика злочинів містить визначення мотиву вчинення злочину, а також мотивацію злочинної поведінки. З'ясовано ступінь дослідження судами мотивів злочину, що вчинені щодо працівників правоохоронного органу та суду, розкрито причини їх виникнення. Особливу увагу приділено мотиву помсти. На основі аналізу вироків суду, кримінальних проваджень та експертних опитувань визначено, чи враховується мотив помсти щодо працівників правоохоронних органів та суду.

Ключові слова: мотив, мотивація, особа злочинця, жертва злочину.

I. Вступ

Інтеграція української держави у світове співтовариство зумовлює необхідність не лише проведення соціально-економічної та політичної реформ, а й здійснення правової реформи, невід'ємною частиною якої повинні стати реформаційні процеси кримінальної юстиції. Аналіз міжнародно-правових документів, української та зарубіжної спеціальної літератури дає підстави констатувати, що світова спільнота в останні десятиліття серйозно замислюється над вирішенням проблеми пошуку відповідних кадрів, які здатні чесно та неупереджено виконувати свої службові обов'язки. Адже від їх діяльності в більшості випадків залежить справедливе вирішення справи. Особливо важливим є справедливий вирок суду.

II. Постановка завдання

Метою статті є висвітлення питань, пов'язаних з мотивом помсти щодо працівників правоохоронних органів та суду, а також мотивація злочинної поведінки особи.

III. Результати

Витоки виникнення мотиву помсти сягають у давнину. Як зазначав польський письменник В. Брудзинський, багато людей бажать помститися та реалізують своє бажання навіть раніше, ніж їх встигли образити [1]. Кримінологи та представники кримінально-правової науки зазначають, що помста існувала з часів виникнення людства. Але, як справедливо зауважує Г. В. Мальцев, за мільйони років люди так і не навчилися головному – жити в мирі один з одним, уживатися із собі подібними, знаходити спільну мову в ситуаціях розколу та незгоди. У світі все менше людей, здатних поставити себе на місце інших, пережити їх біль, співчувати та співпереживати, побачити себе у відображенні життя іншої людини [2, с. 8].

Загальновідомо, що мотив людської поведінки лише тоді стає мотивом злочину, коли він охоплює найбільш суттєві ознаки

злочинного діяння. В юридичній літературі кримінально-правовим аспектам мотиву та мотивації злочинної поведінки приділяли певну увагу, а саме характеристиці поняття, форм, класифікації вчинення злочину тощо. Найбільш вагомими в цій сфері були праці українських і зарубіжних учених, а саме: Ю. М. Антоняна, Л. В. Багрія-Шахматова, М. І. Бажанова, Ю. В. Бауліна, М. О. Беляєва, Р. В. Вереші, П. А. Вороб'я, В. К. Грищука, В. К. Дуюнова, І. І. Карпеця, В. О. Коновалової, М. Й. Коржанського, О. М. Костенка, В. А. Ломаки, П. С. Матишевського, П. П. Михайленка, В. О. Навроцького, О. І. Парога, А. В. Савченка, С. В. Склярова, М. С. Таганцева, С. А. Тарарухіна, А. П. Тузова, В. І. Тютюгіна та ін.

Кримінологічні аспекти мотиву та мотивації було розкрито в дослідженнях Б. С. Волкова, В. В. Голіни, І. М. Даньшина, А. П. Зкалюка, В. С. Зеленецького, А. Ф. Зелінського, О. Г. Кальмана, А. В. Наумова, А. О. Пінаєва, М. С. Таганцева, В. Я. Тація, О. І. Чукаєва та ін.

Водночас праць, присвячених безпосередньо проблемам урахування мотивів помсти в злочинах щодо працівників правоохоронного органу та суду, небагато. Зокрема, на цьому зауважували А. В. Градецький, Т. А. Денисова, О. А. Мартиненко, А. В. Савченко, В. І. Шакур.

У кримінальному праві, кримінології та юридичній психології існує твердження, що основою цілісної структури особистості є її спрямованість, яка складається з низки мотивів, що визначають конкретні форми людської поведінки. Разом з тим, у кожній людині в процесі її життя формуються потреби, інтереси та вольові особливості, що дають змогу обрати ту або іншу лінію поведінки (установку на конкретну поведінку або спосіб життя) [3, с. 114]. Якщо установка не співпадає із загальноприйнятими моральними та правовими нормами життя, діяння особи підпадають під дію кримінального закону. Механізм злочинної поведінки та роль мотивів у її формуванні детально описано

багатьма авторами, зокрема Б. С. Волковим, І. М. Даньшиним, А. І. Долговою, С. А. Тарарухіним, А. П. Тузовим, І. Г. Філановським. Мотив відображає свідомість і волю особи, які потім виявляються при вчиненні злочину в формах умислу чи необережності (психічне ставлення до вчиненого діяння). Звісно, виявлення та врахування мотивів вчинення злочину потребує певного часу, відповідної кваліфікації та практичного досвіду. Однак через об'єктивні та суб'єктивні причини досить часто мотиви вчинення злочину досліджують формально або не досліджують зовсім. Так, через перевантаженість судів досить часто при винесенні вироку зазначають той мотив, який або вказано в самій статті КК України, або лежить на поверхні дій винного. Така сама ситуація із визначенням мотивів злочину й серед правоохоронців, що неодноразово ставало причиною помсти працівникам суду та правоохоронних органів.

Гучні злочини останніх років, учасниками яких усе частіше стають правоохоронці, вкотре спричиняють суперечки щодо правомірності дій представників влади. Водночас, зневіра в покаранні винних сколихує громадськість і підштовхує її до протиправних дій та помсти. Так, після подій у Києві в ніч на 7 лютого 2016 р. відбулася гонитва зі стріляниною, в результаті чого поліцейські були змушені відкрити вогонь на поразку та загинув пасажир авто-порушника [4], і Україна розділилася навпіл: є ті, хто відстоює думку, що патрульні перевищили свої повноваження, стріляти було необов'язково, а загибель невинного пасажирів – це цілковита провина непрофесійних дій працівника правоохоронного органу. Інші, серед яких провідні фахівці-юристи, вважали, що поліцейські діяли в межах закону, а саме за п. 7 ст. 46, де вказано, що дозволено використовувати зброю для зупинки транспортного засобу. На підтримку діаметрально протилежних думок пройшли численні мітинги з обох боків. При цьому громада, що вважала поліцейського винним, мала намір оскаржити рішення, якщо воно буде не на користь потерпілого, а також погрожувала помститися не тільки патрульному, а і його родині.

У процесі дослідження нами було опрацьовано близько 300 справ, учасниками яких були правоохоронці. Серед них – злочини проти життя та здоров'я особи (46); злочини проти статевої свободи та недоторканності особи (16); злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту (112); злочини проти громадської безпеки (18); злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (51); злочини проти громадського порядку та моральності (26); злочини проти правосуддя (23); інші (14). Також було

проведено експертні опитування серед працівників суду, правоохоронних органів (поліції, персоналу ДПТС), а також засуджених (які відбувають покарання у виправних колоніях).

Як результат, необхідно зазначити, що не завжди мотив помсти фігурує у вироку суду в якості мотиву вчинення злочину. Проте детальне ознайомлення з матеріалами справи, особливостями поведінки, що передувала вчиненню злочину, дають підстави для висновку, що окремі дії можна було визнати такими, що в подальшому можуть викликати почуття ненависті й спровокувати скривджену особу на помсту.

Здебільшого помста має особистісний характер. Вона зумовлена виключно прагненням отримати задоволення від спричиненого в минулому зла, це протиправна дія, що суттєво впливає на інтереси винної особи.

С. М. Єніколопов зазначав, що останнім часом зросла кількість нападів на поліцейських. У чому причина? "Розумієте, – відповідали йому, – частина поліцейських поводить себе неправильно, нервує, кричить, розмахує палицею так, що хочеться вдарити його на випередження". Він наголошує, що за помстою завжди стоять дії, викликані образою [5].

IV. Висновки

Успішне запобігання злочинам, що вчинені з мотиву помсти працівникам правоохоронних органів і суду, можливо лише в тому випадку, якщо з достатньою повнотою будуть виявлені внутрішні механізми злочинної поведінки та, насамперед, її мотиви. У виявленні та аналізі мотивів вчинення злочину важливою є така вимога: мотив не можна приписувати особистості, виходячи лише із зовнішніх обставин і ситуації. Таким чином, установка не на випадковість поведінки, а на розкриття всієї картини злочину є головною.

Такий підхід дасть змогу виявити ті ситуації (навіть приховані), які формували основні якості особи злочинця та одночасно дослідити особистісно-вольову сферу цієї особи, її індивідуальні особливості, потреби та мотиви поведінки.

Список використаної літератури

1. Большая книга афоризмов / сост. К. В. Душенко. – 9-е изд., исправл. и доп. – Москва : Эксмо, 2008. – 781 с.
2. Мальцев Г. В. Месть и возмездие в древнем праве : монография / Г. В. Мальцев. – Москва : Норма : ИНФРА-М, 2012. – 736 с.
3. Антонян Ю. М. Взаимодействие личности и конкретной жизненной ситуации перед совершением преступления. Механизм преступного поведения / Ю. М. Антонян. – Москва : Юрид. лит., 1981. – 119 с.
4. Смерть пассажира BMW: полицейский сплутав Київ з "Диким Заходом" [Електронний ресурс] // Генеральна прокуратура-

ра України. – 2016. – Режим доступу: http://newsradio.com.ua/2016_02_19/Smert-pasazhira-BMW-pol-cejskij-splutav-Ki-v-z-Dikim-Zahodom-ekspert-3717/.

5. Ениколопов С. Н. О природе человеческой агрессии. Открытая лекция / С. Н. Ениколопов. – Санкт-Петербург : Библиотека им. Маяковского, 2014. – 34 с.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2016.

Мирошниченко А. К. Месть как мотив совершения преступления

В статье обозначено, что криминологическая характеристика преступлений содержит определение мотива совершения преступления и мотивации преступного поведения. Определена степень исследования судами мотивов преступлений, совершаемых в отношении сотрудников правоохранительных органов и суда, раскрываются причины их возникновения. Особое внимание уделено мотиву мести. На основе анализа приговоров суда, материалов уголовных дел и экспертных опросов определяется, учитывается ли мотив мести касательно работников правоохранительных органов и суда.

Ключевые слова: *мотив, мотивация, личность преступника, жертва преступления.*

Miroshnichenko A. Revenge as a Motive of the Crime

Criminological characteristics of crimes includes the definition of the motive of committing a crime and motivation of criminal behavior. The work to determine the degree of research vessels motives of crimes committed against law enforcement and the court, the reasons of their occurrence. Particular attention is paid to the motive of revenge. Through the analysis of court verdicts, materials of criminal cases, expert surveys, it is determined whether the motive of revenge is taken into account in the course of the preliminary investigation, the trial and the sentencing.

Reported that the origins of the motive of revenge reach at times. Criminologists and legal representatives of criminal science point out that there was the revenge of the origin of mankind.

Loud crimes of recent years, participants are increasingly becoming police officers, once again revived debate about the legality of the actions of the authorities. At the same time, disbelief in punishing the guilty, skolyhuye public and pushes the latter to illegal actions and revenge.

Without going into a detailed, in-depth coverage of the general properties of offender, his psychology, generally accepted concept. At the same time disclosed in summary form the concept of the victim, the police and the court.

Studied criminal cases, court sentences and conducted expert interviews. In particular, the survey was conducted among court staff, law enforcement and prisoners. From the category of prisoners interviewed persons serving sentences in penal colonies.

It notes that there vyrohidnist the crime to take revenge the police and the court. The motive of revenge possible by meeting noted the workers of their official duties. Determined that the motive of revenge may be a victim behavior by police and courts.

Key words: *motive, motivation, personality of the offender, the crime victim.*